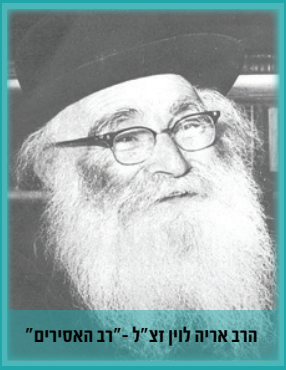
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

ה' תמוז תש"פ

גליון מספר 176

פרשת חוקת

דרך חיים

מכל חודשי השנה חודש תמוז הוא הקשה ביותר. אמנם החורבן היה בחודש אב, אך החורבן הוא כבר תחילת הנחמה. בחצות היום של תשעה באב אנו קמים מהרצפה, כלומר האבלות נפסקת. עוד יודעים אנו שביום זה נולד המשיח. לכן שמו של חודש זה הוא מנחם אב - דווקא בגלל שהוא מסוגל לנחמה. נמצא שדווקא בחודש תמוז אנו נמצאים בעומק הצרה והצער, שכן בי"ז בתמוז הובקעה העיר והחל החורבן בפועל, מה שגורם לחודש זה להיות הקשה מכל חודשי השנה.

בעצם המושג תמוז עניינו חושך ורע. אחד התיאורים של הנביא יחזקאל (ח יב-יד) את חטאי עם ישראל: "ויאמר אלי הראית בן אדם אשר זקני בית ישראל עשים בחשך איש בחדרי משכיתו כי אמרים אין ה' ראה אתנו עזב ה' את הארץ. ויאמר אלי עוד תשוב תראה תועבות גדלות אשר המה עשים. ויבא אתי אל פתח שער בית ה' אשר אל הצפונה והנה שם הנשים ישבות מבכות את התמוז"- שהוא סוג של עבודה זרה. יתירה מזאת, הרמב"ם במורה הנבוכים (חלק ג פרק כט) מתאר את אותה טפשות של אומות העולם ביחס לנביא של אותה העבודה זרה הנקראת 'תמוז': "ובספר ההוא ספר על איש מנביאי ע"ז שהיה שמו תמוז קרא מלך לעבוד השבעה כוכבים והי"ב מזלות והרגו המלך ההוא הרג משונה, וזכר שליל מותו התקבצו הצלמים מקצות הארץ אל ההיכל אשר בבבל אשר לצלם הזהב הגדול אשר הוא צלם השמש והיה הצלם ההוא נתלה בין השמים והארץ, ונפל באמצע ההיכל והצלמים כלם סביבו והתחיל לאנות על התמוז ולהגיד מה שקרהו והצלמים כולם בוכים ומקוננים כל הלילה וכעלות השחר עפו הצלמים ושבו להיכליהם בכנפות הארץ, והיה זה מנהג מתמיד בתחלת יום מחודש תמוז יקוננו ויבכו על תמוז ויספדו עליו ויאנו בני אדם, והתבונן וראה איך היו דעות בני אדם בזמנים ההם". זאת אומרת שחודש תמוז עניינו חושך ורע.

מובא בקדמונים שיש שנים עשר דרכים לצרף את שמו של הקב"ה, כך שכל חודש מבטא צירוף אחר של שם ה'. חודש תמוז מבטא את צירוף שם ה' באופן ההפוך מדרך כתיבתו- ה - ו - ה - י. כדי להבין את סוד העניין צריך להשיג בחכמת הקבלה, אך כדי לבאר את הדברים נאמר שצריך להבין למה הקב"ה ברא את הסבל בעולם. לשם כך יש להבין שכל סבל נובע מהסתר פנים של הקב"ה, "אנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא". ומאידך כל שמחה נובעת מהארת פניו של הקב"ה, בבחינת "ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך". מעמד הר סיני היה מעין חיוך של הקב"ה אלינו- "כי באור פניך נתת לנו ה' אלהינו תורת חיים...". בהארה הכל נראה גלוי ופתוח לנגד עינינו, מה שאין כן בהסתר הכל נמצא סגור וחבוי בפנים מנגד עינינו. כשהקב"ה מושל בעולם בהארת פנים הכל גלוי בעולם, ובהסתרת פנים היופי של

המשך בעמוד הבא

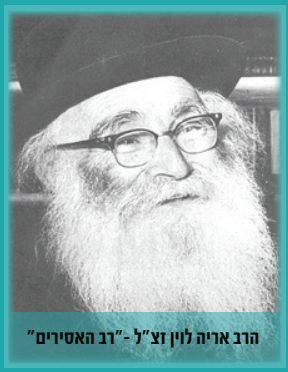
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

הקב"ה חבוי ונסתר מאיתנו. לאמיתו של דבר היופי החבוי גדול באין ערוך מהיופי הגלוי, דווקא ההנהגה של הסתר פנים היא שיא החסד של הקב"ה.

זה מה שנאמר בפסוק "הוד והדר לבשת", הוד זה פנימיות לעומת ההדר החיצוני. ישנן ב' דרכים לאב לבטא את חיבתו לבנו- לתת לו סוכריה או להוכיח אותו לצורך חינוכו. האהבה המיוחדת של אב לבנו ניכרת דווקא בתוכחה והעונש ולא במתן הסוכריה, כי נתינת סוכריה יכולה להתרחש גם על ידי אדם זר ולאו דווקא על ידי אב, מה שאין כן הזכות להעניש. ענישה אמיתית, כזו המלאה ברחמים ולא מכת כעס ורשע, יכולה להתרחש רק על ידי אב אוהב. כך היופי והחסד של השי"ת מתגלה דווקא בעיתות הסתר הפנים, במכות הללו ניכרת האהבה העמוקה שלו יתברך אלינו. כך גם בחימום של מים בסיר יש הבדל בין מים מכוסים ומוסתרים שיכולים להגיע לחום עצום, לעומת מים גלויים שיש גבול למידת חומם, משום שחום פנימי לאין ערוך גבוה מחום ואהבה חיצוניים. הזמן שהקב"ה נותן לנו חסד גלוי הוא זמן נעים ונחמד. אבל בזמנים שהעולם מלא בסבל והסתר פנים אז לאמיתו של דבר מתגלה חסד ה' הכי עמוק, כדרך מים רותחים בסיר לחץ מכוסה היטב.

אומר הפסוק "יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא רע אני ה' עשה כל אלה" (ישעיהו מה ז), בכל יום בתפילת שחרית אנו מזכירים פסוק זה אך במקום לומר "ובורא רע" אנו אומרים "ובורא את הכל". במילים "ובורא רע" טמונה בעיה פילוסופית קשה, איך יתכן שהקב"ה שכולו טוב יברא רע? אבל היישוב לקושיה זו נמצאת בדיוק לשון הכתוב שלא אמר שהקב"ה עושה רע אלא בורא רע. אין במציאות יצירה של ממש של דבר רע, אלא הקב"ה בורא מציאות שבה ישנו דבר רע. אין הקב"ה מזיק וגורם סבל, אלא בעצם מה שהמציאות תלויה בטובו עם מיעוט והסתר פני טובו בעולם נגרם רע בפועל, כיוון שהעולם פחות מושלם מגיע קושי וסבל אל העולם. כך מבאר הרמח"ל (דעת תבונות בריאת הרע וגדריו קד-קו): "אמר השכל: שתים אומר לך: א' - שאין הקדוש ברוך הוא משפיע רעה, ח"ו, כי הוא מקור טוב, וממקור טוב לא יצא רע. אמרה הנשמה: ואם כן, הרע איך בא? והרי כתיב (ישעיהו מה, ז): "עושה שלום ובורא רע". אמר השכל: "בורא רע" כתיב, ולא "עושה רע", לפי שהוא ברא הרע במציאות, שאם לא היה בורא אותו לא היה נמצא, אך אינו עושה אותו בקום עשה". אם חלילה הקב"ה היה יוצר בעצמו את הרע לא היה לו סוף, ולא היה באפשרותנו להשתחרר ממנו לעולם. אמנם אם הסבל והיסורין נובעים מהסתרת פני ה' אז רצוננו להשתחרר מהם אינם מלחמה בהנהגת ה', אלא אדרבה ניסיון לשוב ולהתקרב אליו, אם אשלים את הנהגת ה' בעולם ממילא אשוב להתחבר איתו ולזכות לקבל מהארת טובו. כך שההתחבאות כביכול של הקב"ה מתרחשת עבורנו, כדי שנחפש אותו ונתקרב אליו. לכן הקב"ה בשעת הקושי והצרה לא מבטל את שמו,

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

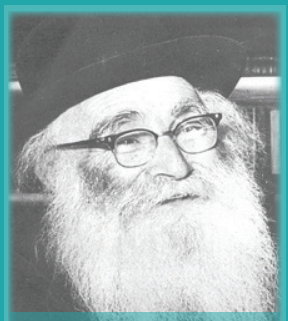

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

דרך חיים

אלא מגלה אותו בהיפך מהסדר הרגיל. בימים אלו נפלו חומות ירושלים ומתחילה האבלות על החורבן, וכל זה נעשה בכדי שנשוב אליו יתברך בכל לבנו ונפשנו, לשם כך היפך הקב"ה את שמו בהנהגת חודש זה.

ישנן דרגות שונות של כאב וסבל, וכולן נובעות מתביעת ה' מאיתנו ליצירת קשר עמוק יותר. כפי שאב המנסה ליצור קרבה עם בנו הצעיר משחק עימו במחבואים בעודו מתחבא תחת הכסא, אך עם בנו הגדול יותר הוא יתחבא תחת המיטה, ובהמשך עליו להתחבא בארון, ובעליית הגג וכן הלאה, וכל זה בכדי שהבן יחפש אחר אביו. הטרגדיות והקשיים הגדולים ביותר מתארים את עומק המחבוא וההסתרה של השי"ת, אך האמת היא שהוא אשר נמצא בתוך הטרגדיות בכדי שנזכה לחפש אותו ולהתקרב אליו. זהו "כל דעביד רחמנא לטב עביד", וכל תפקידנו הוא לסלק את הרע ולשוב ולגלות את הארת פני הקב"ה.

שבת שלום!

טלפון: 1700-700-999 | **דוא"ל:** ish.tsadik@gmail.com | **אתר:** www.ish-tsadik.org.il

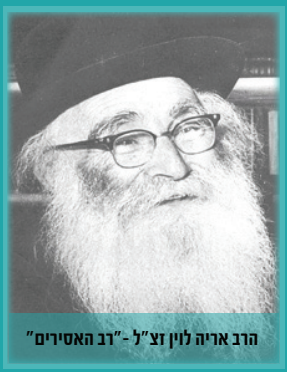
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

אחת מבנות ירושלים, בת יחידה לאביה, טיפלה באביה חולה הלב. ראה אביה שביתו טורחת עבורו יותר מדי, והפציר בה שתחזור לביתה וידאג הוא לעצמו. סירבה הבת לשמוע בקול אביה, ואמר לה אביה: "אם חפצה את בכבודי עשי כמצותי ושובי לביתך". שמעה הבת בקולו ושבה לביתה.

ימים אחדים לאחר מכן נפטר האב מהתקף לב. מיאנה הִבת להינחם, והאשימה עצמה על שנטשה את אביה על ערש מיטתו. כתוצאה מכך נתערער מצבה הנפשי. דיבר ר' אריה על ליבה: "אף לו היית נשארת ליד מיטת אביך, היה הולך הוא לבית עולמו, שהרי שנותיו של אדם קצובות לו. ולאחר מותו אף היית מצטערת כפליים על שלא קיימת מצות כיבוד אב, שציוה עלייך לשוב לביתך, ועל שבסירובך להניחו לנפשו גרמת לו עגמת נפש, דבר שהחיש את מותו של אביך חולה הלב". העתיר עליה ר' אריה דברים הרבה עד שהתנחמה...

(איש צדיק היה עמוד 120)

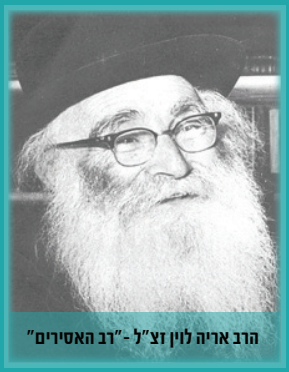
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

בשונה מב' התפילות בהן דנו- שחרית ומנחה שישנה חובה לכל אדם להתפלל אותן, נחלקו התנאים האם תפילת ערבית רשות או חובה (ברכות כז:). למעשה נקבעה תפילת ערבית כחובה, אך לאור ספק זה מקילים לילד בגיל חינוך להתפלל שחרית ומנחה ולא ערבית, וכן נשים שזמנן בידן להתפלל יקפידו בתפילת שחרית ומנחה ולא חייבות בתפילת ערבית, אלא אם מעוניינות להתפלל אותה שודאי הרשות בידן. על אף שיש צדדי קולא מהספק הנזכר, חוזרים בתפילת ערבית על כל טעות שעליה חוזרים בשאר התפילות (מלבד ערב ראש חודש) ואדם שלא התפלל תפילת ערבית צריך להשלים שתיים בשחרית.

תפילות היום נתקנו כנגד הקרבנות- שחרית ומנחה כנגד תמיד של שחר ושל בין הערבים, ותפילת ערבית כנגד הקטר חלבים ואברים. אך כיוון שאין קרבן המכפר בתפילת ערבית פותחים את התפילה באמירת "והוא רחום" (טור סי' רלז). טעם נוסף שהוזכר בפוסקים על פי דברי הזהר הקדוש (תרומה קל א) שבלילה שולטים המזיקים ובאמירת פסוק זה בכוונה מבטלים את שליטתם, ולכן אין מזכירים פסוק זה בשבת ויום טוב שבטלים המזיקים והבטלים משליטתם בזמנים קדושים אלה.

למנהג החסידים מקדימים טרם אמירת "והוא רחום" את אמירת "שיר המעלות הנה ברכו..." כדי לעמוד לקריאת שמע מתוך דברי תורה ולאחריה אומרים חצי קדיש ו"והוא רחום". ועיקר האמירה היא "ה' צבאות...", כפי שבני עדות המזרח נוהגים לאמרה לבדה ולאחריה לומר חצי קדיש, ולכן אדם שאיחר יאמר רק את פסוקי "ה' צבאות...".

עניית "ברוך ה' המבורך" מתחילה את ברכות קריאת שמע, ולכן אחר שענה על אמירת "ברכו" לא ידבר ואף לא יאמר "שיר המעלות", "ה' צבאות" או "והוא רחום", אלא אם ענה "ברוך ה' המבורך" על אמירת "ברכו" ממניין אחר.

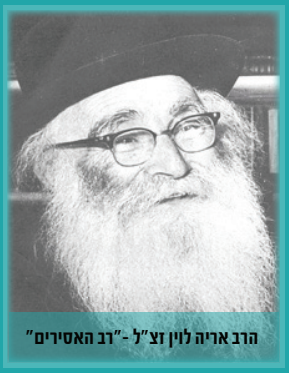
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | האם מברכים את ברכת "הטוב והמטיב" על יין משובח?

תשובה | כיום נהוג לברך ברכת "הטוב והמטיב" רק על יין מיוחד במינו. לכאורה לפי מה שנראה מפשטות ההלכה אין שום סיבה לנהוג כך, אלא מספיק שהיין השני שאותו שותה האדם לא יהיה גרוע מהיין הראשון. אולם הבית יוסף הביא את דברי תרומות הדשן (סי' לד) שכתב שבאוסטריי"ך נהגו שלא לברך "הטוב והמטיב" כי אם על היין המופלג ביותר, ותמה התרוה"ד מה המקום למנהג זה, ויישב שהוא משום שבאוסטריי"ך היו אנשים שבחרו יינות חלשים והיו שבחרו בחזקים, היו שבחרו בדקים ויש בצלולים, יש במתוקים ויש בחמוצים, ועל כן לא היה אצלם יין שהיה משובח מהיין השני לכל הדעות, מלבד אותו יין מופלג שכולם היו מודים שהוא משובח ועליו יש לברך "הטוב והמטיב". אולי ממנהג קדוש זה נובע המנהג הרווח בימינו שלא לברך הטוב והמטיב מלבד על יין מיוחד במינו, כיוון שכיום יש ריבוי עצום של יינות משלל צבעים מינים וטעמים, על אף שמרן הבית יוסף מסיים בדבריו שם שאין מי שחש למנהג אוסטריי"ך.

יש לדעת שהרוצה לברך הטוב והמטיב על שתיית יין נצרך לתנאים רבים, ובתוכם ג' תנאים עיקריים (נשאר, אחר, שותף- והסימן הוא נא"ש):

א. "נשאר"- הוי אומר שנשאר עוד מהיין הקודם ששתו ממנו בזמן שהביאו את היין הנוסף, שזו הוכחה שבהבאת היין החדש הכוונה היא להביא יין נוסף להוסיף שמחה ולא שהביאו משום שנגמר היין הראשון.

ב. "אחר"- לשתות יחד עם חבר משני היינות, כי ברכת "הטוב והמטיב" כוונתה "הטוב"- לי "והמטיב" - לחברי.

ג. "שותף"- שחברו שותף עמו ביין, ואשתו ובניו נחשבים גם כן לשותפיו, וכן בעל הבית שמניח לאורחים על גבי השולחן נחשב לשותף יחד איתם.

נחלקו הפוסקים מה שיעור השתיה מהיין על מנת לברך ברכה זו- רביעית, מלא לוגמיו או טעימה כל שהיא.

ולדעת הראשל"צ הג"ר מרדכי אליהו זצ"ל לספרדים ישנם שמונה תנאים בכדי לברך "הטוב והמטיב", ולכן הוא זצ"ל פסק שלא לברך ברכה זו אלא אם כן יושב שם תלמיד חכם מופלג שבקיא בכל ההלכות.